

Mürselât sûresinin ilk âyetleri

ن ، م ، ل ، ع harfleridir. Nüzûl sebebiyle ilgili herhangi bir bilgi tesbit edilememiştir. İnsanda sorumluluk duygusunu güçlendiren âhiret hayatını etkili ifadelerle tasvir ettiği göz önünde bulundurulacak nübüvetin ilk yıllarında ilâhî vahye ve onun insan davranışlarını disiplini altına alan ilkelere karşı gösterilen inatçı direnişler sebebiyle nâzil olduğunu söylemek mümkündür.

Mürselât sûresinin muhtevasını bir giriş ve iki bölüm halinde ele almak mümkündür. Giriş niteliğindeki ilk beş âyette Sâffât ve Zâriyât sûrelerinde olduğu gibi ardarda bazı güçler üzerine yapılan yeminler dikkat çekmektedir. Müfessirlere göre bu âyetlerde üzerlerine yemin edilen "mürselât, âsîfât, nâşîrât, fârikât, mülkiyât" kelimeleri melekler, rûzgârlar, Kur'an âyetleri veya insanların kalplerine doğan düşünceleri ifade etmektedir (Elmalılı, VII, 5519). Sözü edilen kavramları bilimin kaydettiği gelişmelerden yararlanarak tabiat güçlerindeki bazı etkileşimlerle açıklamak da mümkündür. Sûrede daha sonra bu yeminlerin yöneldiği konu olarak geleceği haber verilen kıyametin mutlaka gerçekleşeceği belirtilir (âyet 1-7).

Birinci bölüm, kıyametin kopması sırasında vuku bulacak kozmik değişikliklere temas eden âyetlerle başlar. Ardından kıyamet "yevmü'l-fasl" (hakla bâtılın, haklı ile haksızın ayırt edileceği gün) tabiriyle nitelendirilir; ölümün insan türü için aksayan bir kanun olduğu vurgulanır; insan yaratılışı ve yaşayışının hassas, ölçülü ve sınırlı dengelere bağlı şekilde düzenlendiği ifade edilir; onun barındığı yer küresinin de bir düzen içinde seyrettiği belirtilir. Daha sonraki âyetlerde âhiret hayatında suçlulara uygulanacak azap niteliğindeki işlemlere ve cehennem için tasvirine yer verilir; cehennem ehline özür dilemek için bile izin verilmeyeceği bildirilir (âyet 8-40).

Sûrenin ikinci bölümünde Allah'a karşı gelmekten sakınanlara (müttakiler) sunulacak özenilir hayat tarzına temas edilir. Ardından konu yine suçlulara itikal eder, onların geçici dünya hayatından zevk almaya önem verdikleri ve belirgin niteliklerinden birinin Allah'ın huzurunda boyun eğmemek olduğu ifade edilir. İkinci bölüm, "Peki onlar bu beyana inanmazlarsa hangi söze inanacaklar?" meâlindeki âyetle sona erer (âyet 41-50). Mürselât sûresinde inkârcıların ebedî hayattaki hüsrânlarının büyüklüğünü vurgulamak üzere, "Dinî gerçekleri yalan sayanların o gün vay haline!" mânâsındaki cümle on defa tekrarlanmaktadır.

Ebû Hüreyre'den nakledilen bir hadise göre Hz. Peygamber, "Sizden biri Mürselât sûresini okuyup da, 'Peki onlar bu beyana inanmazlarsa hangi söze inanacaklar?' âyetine gelince, 'Allah'a iman ettik' desin" buyurmuştur (İbn Kesîr, VII, 175, 194). Diğer bazı rivayetler de Resûl-i Ekrem'in, "Beni Hûd, Vâkıa, Kıyâme, Mürselât, İze-ş-şemsü küvvirat (Tekvîr), İze's-semâün şekkat (İnşikâk) ve İze's-semâün fetarat (İnfitâr) sûreleri ihtiyarlattı" dediği (Abdürrezzâk es-San'ânî, III, 368), namazın bir rekatında Mürselât sûresiyle ardından gelen Nebe' sûresini birlikte okuduğu kaydedilir (Buhârî, "Fezâ'ilü'l-Kur'ân", 6, 28; Müslim, "Şalâtü'l-müsâfirîn", 275-279; krş. İbrahim Ali, s. 306-307, 342-343). Bazı kaynaklarda yer alan, "Mürselât sûresini okuyan kimsenin siciline müşrikler grubuna girmedeği hususu kaydedilir" meâlindeki hadisin (meselâ bk. Zemaşşerî, IV, 205; Beyzâvî, IV, 368) mevzû olduğu kabul edilmiştir (Muhammed et-Trablusî, II, 725). Mina'da Mescid-i Hayf'ın güneyindeki Sâih dağının eteğinde Mürselât sûresinin nâzil olduğu, Mescid-i Mürselât diye de anı-

lan mağara (gârü'l-Mürselât) bugün mevcut değildir.

BİBLİYOGRAFYA :

Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "rsl" md.; Buhârî, "Fezâ'ilü'l-Kur'ân", 6, 28; Müslim, "Şalâtü'l-müsâfirîn", 275-279; Abdürrezzâk es-San'ânî, *el-Muşannef* (nşr. Habîbürrahman el-A'zamî), Beyrut 1403/1983, III, 368; Zemaşşerî, *el-Keşşâf* (Beyrut), IV, 205; Beyzâvî, *Envârü'l-tenzîl*, Beyrut 1410/1990, IV, 368; İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'ânî'l-âzîm*, Beyrut 1385/1966, VII, 175, 194; Muhammed et-Trablusî, *el-Keşfü'l-ilâhî 'an şedîdî'z-za'f ve'l-mevzû' ve'l-uâhî* (nşr. M. Mahmûd Ahmed Bekkâr), Mekke 1408, II, 725; Elmalılı, *Hak Dini*, VII, 5519; İbrahim Ali es-Seyyid Ali İsâ, *Fezâ'ilü'l-Kur'ânî'l-Kerim*, Kahire 1421/2001, s. 306-307, 342-343.

M. KÂMİL YAŞAROĞLU

MÜRSİ

(المرسی)

Ebû'l-Abbâs Şihâbüddin Ahmed b. Ömer el-Ensârî el-Mürsî (ö. 685/1287)

Şâzelî şeyhi.

616'da (1219) Endülüs'ün Mürsiye (Murcia) şehrinde doğdu. Soyu ensardan Sa'd b. Ubâde'ye ulaşır. Tahsilini Mürsiye'de tamamladıktan sonra ticaretle meşgul olan babasının yanında çalışmaya başladı. Hıristiyan saldırılarının şehri tehdit ettiği dönemde babası ailesiyle birlikte 640 (1242) yılında hacca gitmeye karar verdi. Bindikleri gemi Tunus açıklarında fırtınaya yalananıp battı. Annesini ve babasını bu sırada kaybeden Mürsî ve kardeşi Cemâled-din çetin bir mücadeleden sonra Tunus sahiline ulaşmayı başardı. Kardeşi Tunus'ta babasının mesleğini sürdürürken Mürsî, fakih Muhriz b. Halef Zâviyesi'nde çocuklara okuma yazma ve Kur'an öğretme-

Mürsi
Camii –
İskenderiye/
Mısır

Mürsî
Camiî'nin
içinden
bir görünüşü

ye başladı. O sırada Tunus'ta bulunan Şâzeliyye tarikatının piri Şeyh Ebü'l-Hasan eş-Şâzeli'yi bu yıllarda tanıdı. Mürsî'de istidat gören Şâzeli onu müridliğe kabul etti. Kadı İbnü'l-Berâ ile arasında meydana gelen bir anlaşmazlık yüzünden Ebü'l-Hasan eş-Şâzeli Tunus'u terketmek zorunda kalınca Mürsî de şeyhiyle birlikte İskenderiye'ye gitti. Bu olayın ardından şeyhinin vefatına kadar (656/1258) onun yanından hiç ayrılmadı. Şâzeli hayatının sonlarına doğru Mürsî'yi halife tayin etti; irşad yetkisini ve tarikatı sürdürme görevini ona verdiğini belirtti.

Mürsî, şeyhinin vefatından sonra genellikle İskenderiye'de ve zaman zaman gittiği Kahire'de kurduğu ilim meclislerinde onun yolunu sürdürerek fıkıh, hadis, tefsir ve ahlâka dair dersler okuttu. Zâhir ulemâsinin da katıldığı bu derslerde bulunan müridi İbn Atâullah el-İskenderî onun ders anlatırken *Kitâbü'l-Meşâbih* (hadis), *el-İrşâd* (usûlü'd-din), *et-Tehzib* (fıkıh), *el-Muharrirü'l-veciz* (tefsir) gibi eserlerden faydalandığını belirtir. İbn Atâullah'ın verdiği bu bilgiden, "Biz fıkıhçılarla aynı bilgileri paylaşıyoruz, ancak onlar sahip olduklarımız konusunda bize ortak değiller" diyen Mürsî'nin zâhir ilimlerinde derin bilgi sahibi olduğu anlaşılmaktadır.

İskenderiye'de otuz yıl ilim ve irşadla meşgul olan Mürsî 25 Zilhicce 685 (11 Şubat 1287) tarihinde burada vefat etti ve Bâbülbahr Kabristanı'na defnedildi. 705 (1306) yılında İskenderiyeli tüccar Zeynüddin b. Keysân gördüğü bir rüya üzerine kabrin yanına onun adına bir mescid yaptırmış, tarih boyunca çeşitli onarımlar geçiren mescidin 1927'de Evkaf Nezâreti tarafından yeniden inşasına karar verilmiştir. 1944 yılında tamamlanan bina şehrin en güzel mescidi olup yanına bir de kütüphane inşa edilmiştir. Kütüphanenin yaz-

ma eserler katalogunu Yüsus Zeydân yayımlamıştır (*Fihrisü mahtûtatı Ebî'l-Abbâs el-Mürsî*, I-II, İskenderiye 1997-2000).

Sûfilerin bilgilerinin tahkike dayandığını ve diğer insanların akıllarının bu bilgileri kaldırarak yetenekte olmadığını söyleyen Mürsî, üstadı Ebü'l-Hasan eş-Şâzeli'ye uyararak eser telif edecek ilmi yeterliğe sahip olmasına rağmen bu yolu tercih etmemiş ve eser yazmamıştır. Ancak müridi İbn Atâullah el-İskenderî, *Leţâ'ifü'l-minen fi menâkıbi'l-Mürsî ve Ebî'l-Hasan* adlı kitabında, Şa'rânî *Tabakâtü'l-kübrâ* ve *Envârü'l-kudsîyye* adlı eserlerinde onun dinî ve tasavvufî konulardaki sözlerini geniş yer vermiştir.

Derslerinde fıkıh ve hadis kitaplarının yanında *İhyâ'ü 'ulûmî'd-dîn*, *er-Ri'âye*, *Ķütü'l-kulûb*, *el-Mevâkıf* gibi tasavvuf kitaplarını okutan Mürsî tasavvufu zâhir ilimleriyle meczeden bir anlayışa sahiptir. Onun kendisine intisap etmek isteyenlere geçimlerini çalışarak temin etmelerini tavsiye ettiği, hükümdarlarla görüşmekten titizlikle kaçındığı belirtilmektedir. Bazı kaynaklarda Ebü Medyen el-Mağribî'nin, kendisine intisap etmek isteyen Merakeş hâkimi Sultan Ya'küb'a Mürsî'ye gitmesini söylediği kaydedilmektedir. Ancak Mürsî, Ebü Medyen'in ölümünden (594/1198) çok sonra dünyaya geldiğine göre bu bilginin doğru olması mümkün değildir. Öte yandan bu bilgi Mürsî'nin hükümdarlarla görüşmediğine dair rivayetle de çelişmektedir. Bu yanlışlık, *Ravzü'r-reyhân* müellifi Yâfîî'nin Ebü'l-Abbâs el-Merîni'yi Ebü'l-Abbâs el-Mürsî şeklinde kaydetmesinden kaynaklanmıştır. Şâzeliyye silsilesi Ebü'l-Hasan eş-Şâzeli'den sonra, "Tarikimiz ne doğuya ne batıya mensuptur, sadece Hasan b. Ali'ye mensuptur, o kutubların ilkidir" diyen Mürsî vasıtasıyla devam etmiştir. İbn Atâullah el-İskende-

ri, *Kaşidetü'l-bürde* müellifi Muhammed b. Saïd el-Büsîri ve Ya'küb Arşî onun yetiştirdiği çok sayıda mürid arasında en tanınmışlarıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Atâullah el-İskenderî, *Leţâ'ifü'l-minen* (nşr. Hâlid Abdurrahman el-Ak), Dimaşk 1992, s. 75-202; Yâfîî, *Ravzü'r-reyhân fi hikâyeti's-sâlihîn*, Kıbrıs, ts., s. 429; Lâmiî, *Nefehât Tercümesi*, s. 786-787; Şa'rânî, *Tabakâtü'l-kübrâ* (nşr. Abdurrahman Hasan Mahmûd), Kahire 1421/2001, II, 457-472; a.m.f., *el-Envârü'l-kudsîyye* (nşr. Tâhâ Abdülbâki Sürûr - M. İd eş-Şâfîî), Beyrut 1988, I, 49, 126-127, 196-200; II, 20-23; Yûsuf b. İsmâil en-Nebhânî, *Câmi'u'l-kerâmât*, Beyrut 1329, I, 314-315; Ali Sâlim Ammâr, *Ebü'l-Hasan eş-Şâzeli*, Kahire 1931, s. 160; Hasan es-Sendûbî, *Ebü'l-Abbâs el-Mürsî ve mescidühü'l-Câmi' bi'l-İskenderiyye*, Kahire 1363/1944, s. 1-22; Cemâleddin eş-Şeyyâl, *A'lâmü'l-İskenderiyye fi'l-aşri'l-İslâmî*, Kahire 1945, s. 202-210; Abdülhalîm Mahmûd, *el-Ârif-billâh Ebü'l-Abbâs el-Mürsî*, Kahire 1392/1972, s. 1-57; a.m.f., *Ķazıyyetü't-taşavvuf: el-Medresetü's-Şâzeliyye*, Kahire, ts. (Dârü'l-mârif), s. 175-280; Âmir en-Neccâr, *eĶ-Turuku's-şüfiyye fi Mısır*, Kahire 1995, s. 124-154; D. M. Dunlop, "A Spanish Muslim Saint: Abu'l-Abbâs al-Mursî", *MW*, XXXV (1945), s. 181-196; Mustafa Kara, "Şâzeliyye Tarikatı ve Üç Büyük Şeyhi", *Fikir ve Sanatta Hareket*, sy. 24 (1981), s. 27-28, 30; Fethullah Müctebaî, "Ebü'l-Abbâs Mürsî", *DMB*, V, 674-676.

MUSTAFA KARA

MÜRSİYE

(مرسية)

İspanya'da yaklaşık beş asır İslâm hâkimiyetinde kalan, halen bir il ve özerk bölge merkezi olan tarihî şehir.

İspanya'nın güneydoğusundaki Mürsiye (Murcia) sulamalı bir tarım alanında ve Segura (Ar. Şeküre/Vâdilebyaz) ırmağının kıyısında kurulmuştur. İslâm kaynaklarında müslümanlar tarafından kurulduğu belirtilmekteyse de adının Villa (etrafı surlarla çevrili büyük çiftlik) Murtea'dan gelmesi sebebiyle çekirdeğinin Romalılar'a ait olduğu söylenebilir; ancak müslümanlar burayı yeniden imar etmiş ve büyük bir şehre dönüştürmüştür. Mürsiye IX. yüzyılın ilk çeyreğinde, Tüdmîr eyaletinin (Kûre) merkezi olan Ello'da Kayslı ve Yemenli kabileler arasında başlayan ve yedi yıldan fazla süren savaşlar yüzünden yönetimin zorlaşması ve istikrarın kaybolması üzerine, Endülüs Emevî Emîri II. Abdurrahman'ın emriyle Vali Câbir b. Mâlik tarafından 210 (825) veya 216 (831) yılında yeniden inşa edildi ve bölgenin idare merkezi buraya taşındı. Emîr Abdullah b. Muham-